

זכותם של הורים לילדים בגיל הרך למדיניות לאומית תומכת ומסייעת

האגודה הישראלית למען הילד בגיל הרך בשיתוף המועצה הציבורית להורים בישראל יוזמה של האגודה הישראלית למען הילד בגיל הרך לקידום תכניות קהילתיות לפיתוח רצף מגוון של שירותי הדרכה, ייעוץ, תמיכה וטיפול לכל ההורים לילדים בגיל הרך בקהילה. יזמה זאת והינה חלק מהצעה (בהכנה) לתכנית לאומית לגיל הרך המתייחסת לבריאות, לחינוך ולתמיכה בהורים ובמשפחות, וחלק מהצעה (בהכנה) לתכנית לאומית להורים בישראל.

תקציר והמלצות

ההורים והמטפלים בילדים מספקים את הקונטקסט האינטימי והמשמעותי ביותר להזנה ולהגנה על הילדים בעת שהם מפתחים את אישיותם וזהותם ומבשילים בתחומים הפיזי, הקוגניטיבי, הרגשי והחברתי.

ברם, במציאות הכלכלית והתרבותית בימינו ובתנאים החברתיים בארץ כיום, משימת ההורות הופכת מורכבת ומאתגרת יותר ויותר: הורים לילדים צעירים מתמודדים עם לחצים רבים הקשורים בשינויים חברתיים מהירים, באתגרים כלכליים, ועם קריירות תובעניות. לעתים על ההורים להתמודד עם לחצים אלו בתוך משפחה גרעינית קלאסית, לעתים במגוון סוגי המשפחות החדשות, זאת ללא מערכות תמיכה זמינות ומספקות של משפחה מורחבת, מסורת וקהילה. לכן, נדרשת התערבות קהילתית-מקצועית שיעדה הוא ההורים וטיפול ההורות.

להתערבויות קהילתיות מוקדמות לטיפול הורות בגיל הרך תועלות רבות לפרט, למשפחה ולחברה. הן מביאות לתוצאות חיוביות בתחום ההתפתחות של הילדים ושל ההורים (צמיחה אישית, יחסים משופרים עם הילדים, יחסים טובים יותר בין בני הזוג). ההשקעה המוקדמת בגיל הרך ובהוריו תורמת גם לחוסן הלאומי החברתי שכן היא מביאה להכשרת אזרחים בוגרים משכילים יותר, בעלי רמת הכנסה גבוהה יותר ופחות מעורבים באלימות ופשיעה. זאת גם השקעה הכלכלית נוספת תשואות גבוהות ביותר לחברה, כשחלק גדול מן החיסכון לחברה נובע מצמצום ההזדקקות לשירותי חינוך מיוחד, שיקום ובעיקר טיפול באלימות ובפשע-ומניעת הפסדים בתחום ההון האנושי כתוצאה מאי פיתוח הפוטנציאל.

ולמרות זאת, מסקירת המציאות בתחום השירות עולה להערכתנו, כי חסרים שירותים חיוניים להורים לילדים בגיל הרך וקיים חסר בזיהוי הורים הזקוקים לליווי אינטנסיבי יותר והפנייתם להתערבות טיפולית מתאימה. לנוכח זאת, קיים חשש שילדים רבים שאינם זוכים לטיפול הורי הולם אינם מממשים את הפוטנציאל ההתפתחותי שלהם, ונשמרים ואף מעמיקים פערים חברתיים שניתן לצמצם. מכאן, אנו מזהים צורך בשיפור ובפיתוח המענים לצרכי הורים ומשפחות לילדים בגיל הרך ובפריסה של רצף של מתן שרות נגיש, זמין ורגיש תרבות.

מטרת המדיניות הינה העצמה וטיפול של ההורות באמצעות הבטחת רצף של שירותי הדרכת הורים, ייעוץ, תמיכה וטיפול נפשי לצד טיפות החלב ומסגרות החינוך והקהילה לגיל הרך. רצף השירותים כולל: שירותים לכלל האוכלוסייה המכוונים לקידום ההתפתחות והרווחה הנפשית, החל משלב הציפייה וההכנה להורות והמשך במתן מענים לצרכים אישיים ומשפחתיים משתנים במהלך גידול הילדים, התערבויות מונעות ורב מקצועיות לאוכלוסיות בסיכון, והתערבויות טיפוליות למי שמגלים קשיים משמעותיים בהתמודדות עם האחריות ההורית והתפקידים ההוריים.

המדיניות המוצעת : עמדות יסוד וההמלצות

עמדות יסוד:

- א. האחריות הראשונית להתפתחות הילדים וחינוכם מוטלת על ההורים¹
- ב. התפקוד ההורי ואיכות היחסים בין הורים לילדים, הינם בעלי השפעה מכרעת על בריאותם והתפתחותם של הילדים.
- ג. "חובת המדינה לסייע להורים במילוי האחריות ההורית"²
- ד. תמיכה וסיוע להורים בשלבים המוקדמים של ההורות מקדמים התפתחות בריאה ופיתוח חוסן ומונעים חשיפתם של ילדים למצבי סיכון עתידיים.
- ה. התייחסות כוללת לתפקיד ההורים ואימוץ תפיסת ה"למידה לאורך החיים" - כדרך להכנת כלל האזרחים למילוי תפקידם במאה ה-21³

המלצות:

1. קביעת מדיניות לאומית המבטאת את ההכרה בחשיבותם המכרעת של הורים, כתנאי הכרחי לבריאותם הפיזית והנפשית של ילדיהם, להתפתחותם התקינה ולהכנתם לחיים יצרניים כבוגרים.
2. חקיקה המעגנת את זכותם של הורים לסל שירותים בסיסי, החיוני לתפקודם ההורי המיטבי ולהמשך התפתחותם ותפקודם בתחום האישי והמקצועי.
3. קביעת גורם מרכזי האחראי לתיאום המדיניות הלאומית בתחום הגיל הרך וההורות ולהוצאתה אל הפועל, כולל מעקב, פיקוח והפקת לקחים.
4. פיתוח שירותי מידע, הדרכה, ייעוץ וטיפול זמינים לכלל ההורים, משלב ההיריון והלידה, כחלק בלתי נפרד מסל שירותים בסיסי להורים.
5. הפעלת מרכזים ייעודיים להורים בקהילה אשר תפקידיהם:
 - א. לספק שירותי מידע, הדרכה וייעוץ, ברמת נגישות גבוהה להורים יחידים, זוגות ומשפחות, כגון: הכנה להורות, הקניית כלים ומיומנויות הוריות למשפחות בראשית דרכן ומתן מענים לצרכים אישיים ומשפחתיים משתנים במהלך גידול הילדים.
 - ב. לאפשר זיהוי, איתור ואבחון מוקדם של קשיים בתפקוד ההורי ובהתפתחות תינוקות ופעוטות.
 - ג. להבטיח הפנייה מוקדמת וטיפול מותאם להורים הנזקקים לסיוע מקצועי מוגבר באמצעות המערכות הטיפוליות הקיימות בקהילה.
 - ד. ליזום פעולות הסברה ומניעה קבוצתיות וקהילתיות.
6. שילוב מרכזי המידע, ההדרכה והייעוץ להורים ברשויות המקומיות במסגרות קיימות בקהילה, כדוגמת טיפות חלב ומרכזים לגיל הרך, ובלבד שתובטח נגישותם הגבוהה לכלל ההורים בקהילה.
7. חיזוק הועדות היישוביות לגיל הרך ברשויות המקומיות וקביעת תחום ההורות כחלק בלתי נפרד מפעילויותיהן, בכל תחומי העשייה, בדגש על יצירת רצף, תאום והשלמה בין השירותים ביישוב.

¹ מתוך "קשרי משפחה - מסגרת חינוך בגיל הרך (גן-ג)", היזמה למחקר יישומי בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

² מתוך המלצות ועדת המשנה בנושא הילד ומשפחתו, בראשות עו"ד תמר מורג, סגנית יו"ר הוועדה לזכויות הילד.

³ מתוך דו"ח אונסקו "למידה האוצר הפנימי- למאה ה-21".

8. קביעת תפקיד של מתאם שירותים לילד ולמשפחתו, ברמת יישוב, אשר ייצור את החיבור ההולם בין הצרכים המזוהים אצל הילד ומשפחתו ובין השירותים המתאימים הקיימים. (ראה נספח מס' 3.2).

9. פיתוח והפעלה של מרכז מידע ארצי להורים אשר מטרותיו:

- א. ריכוז נתונים מחקרניים ותוכניות התערבות מומלצות בתחום ההורות והגיל הרך.
- ב. ריכוז מידע על זכויות הילד, זכויות ההורים והמשפחות.
- ג. ריכוז מידע ונתונים על מכלול השירותים העומדים לרשות ילדים והורים, מטרותיהם ומאפייניהם.
- ד. שירותי הדרכה וסיוע טלפוני ואינטרנטי.
- ה. ייזום פעולות הסברה ומניעה ארציות.

10. הכשרה והשתלמויות ייעודיות בנושא הגיל הרך וההורות לאנשי מקצוע בתחומי הבריאות, החינוך, ההוראה, והרווחה וגורמים רלוונטיים אחרים בקהילה.

אנו קוראים לוועדה לזכויות הילד לדון בהמלצותינו, לפעול לאימוצן, ולהקים ועדה שתציע דרכים ליישומן.